

SAMLAREN

TIDSKRIFT
FÖR
SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 12

1931

UPPSALA 1932

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1932

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

TILL LUCIDORS BIOGRAFI.

AV

HENRIK SCHÜCK.

I Lucidors biografi finnes, som bekant, ett tomrum. Man vet, att han var född 1638, att han 1656 blev student i Uppsala, men sedan känner man intet om hans liv förr än 1668, då han uppträder såsom yrkespoet. Av det protokoll rörande Gilliare-Kwaal, som jag 1896 avtryckte i Bibliografiska och Litteraturhistoriska Anteckningar, framgick likväl, att han under åtminstone en del av denna tid vistats utrikes. Gyllenstiernas rättegångsbiträde tillfrågade nämligen Lars Johansson, »hwilka han meenar medh dhe andhre i sin skriff, som han hafwer sedt qwällias. R. Han hafwer seedt exempell bådhe här, i Engelandt, Italiæn och Franckrijket.» Men hur har han, en medellös student, kunnat göra en så vidsträckt utländsk resa? Man har antagit — skriver Karlfeldt — »att Lars Johansson rest i sällskap med Wrangels unge son Karl Filip, ja, att han varit något slags ledare för denne. Den Lucidor, som vi senare lära känna och den ende vi känna, var väl med sin sorglösa filosofi föga ägnad att vara en ung junkers stöd och rådgifvare. Att han i någon egenskap, kanske blott som reskamrat, varit i Karl Filips följe, är dock ganska antagligt. . . Lucidors resor äro emellertid ett kapitel i hans biografi, som alltid lär förblifva oskrifvet.»

Kanske icke. I det nyssnämnda protokollet finnes en annan uppgift, som — ehuru det så ej förefaller — likväl leder oss på spåren. Under processen om Gilliare-Kwaal berättade nämligen Lucidor, att han »den näst förledne winter hadhe i Vpsala sig vppehållit och dher studenterne i språk informerats och som een annan professor tillståndh hafft att intimera». Visserligen innehålla konsistoriets protokoll intet om detta tillstånd, men uppgiften är säker-

ligen riktig. Frågan gäller vintern 1668—1669, och då var situationen sådan, att universitetet verkligen behövde en språkmästare. Till fransk språkmästare hade Girard Canter utnämnts 1664, men blev såsom varande papist avsatt i november 1665. Kanslern till-satte då en annan, Paul Prévost, som emellertid också befanns vara papist. Konsistorium gjorde därför svårigheter att erkänna honom: »Upplästes R. Cantzlers bref de dato 28 novemb. för Paul Prevost till franska språkmästare embetet i den andres ställe, som för sin Religion afsätties. Om Prevost frågas, af hwad Religion han är? Resp. Han är Catholic. R[esolutio]: Till R. Cantzler skal skrifwas och sådant tillkänna gifwas, effter dhet löper emot Religions Stadgan, att sådanne må i Embete wara.» De la Gardie tyckes emellertid hava hållit på Prévost, som därför fick stanna. Men konsistoriets missnöje med den irrlärlige kommer emellertid fram i protokollen. Den 20 juni 1668 heter det: »Taltes om Prevosts begäran att bekomma en copia af R. Cantzlers bref för honom till fransöske språkmästare Embetet. Detta nekas och remitteras att fordra Copia af R. Cantzlers Secreterare. Sedan berättades om hans son, som har stipendium, att han befaras wara af samma religion som fadren och allareda tala illa om vår religion, hwilket borde inquireras efter och anten excludera honom a beneficio eller måste han upptuchtas i vår Religion». Förhållandet mellan konsistorium och Prévost var därför allt annat än gott, och språkmästaren tyckes också under långa tider hava hållit sig borta från det renlärliga universitetet. Det är således mycket antagligt, att Lucidor under dessa förhållanden fått göra tjänst såsom ett slags extra språklärare.

Om denna sak finnes bland De la Gardies papper ett brev av den 18 juli 1669 från Rudbeck [Riksarkivet. Upsala kanslersämbetes Handlingar. Inkomna skrifvelser. 1669]. I detta nämnes visserligen ej Lucidors namn, men det är tydligt, att det är han, som avses, och i detta brev, som strax skall meddelas, föreslår Rudbeck honom till språkmästare i stället för Prévost. Rekommodationen hade emellertid icke den åsyftade effekten, och på sommaren 1669 begav sig Lucidor till Stockholm, där han slog sig ned såsom språklärare och yrkespoet. Som bekant blev han redan i november häktad på grund av sin dikt vid Konrad Gyllenstiernas bröllop. Rudbeck hade emellertid ej glömt sin skyddsling, och den 29 december skrev han till De la Gardie: »Eliest i största under-

dånighet påminner iagh E. H. Excellens om den stackaren, som sitter inne i Stocholm, emedan E. H. Excellens loffwade aff sin höga nåd vilia skriwa Landzhöfdingen i Stocholm til att inthet nogot för sträfft skulle honom öffwergå för en E. H. Excellens komme till Stocholm. Jagh förnimmer aff alla en stoor medynkan.» Måhända berodde domstolarnas jämförelsewis humana behandling av skalden på någon vink från De la Gardie.

Det nyss omtalade brevet av den 18 juli 1669 lyder: »— — — Eliest öffwersänder iagh ett Scriptum här innelagt att E. H. Excellens kan iudicera om denne personens qualiteter, wilken är en swensk och kom för ett år sedan in medh comœdianterna, men öffwergifwit dem och begärte i wintras loff att få underwisa ungdomen i åthskilliga språk, wilket honom effterletz och hafwer haftt åthskilliga discipler, och sosom nu förnimmetz, att Prevost för mucicen skul moste stadigt wara i Stocholm och ej längre får blifwa här, och kanske denne unga person uthan någon lön, kanske allenast att han må få tijttelen och fri wåning och sperans framtiden, när Staten bliffwer lättat, att få nogon lön, tör antaga att blifwa språkmästare, så wil iagh wel tala medh honom, der Hans H. G. Excellens nådigst så behagar. När Engelska Ambassadeuren här senast war, så brukades han aff migh för tålk; tå talte han latin, fransyska, Engelska och tyska, huru wäl kan iagh ej döma, men andra tala där om wäl — — — Alexander d'Cloux, som för war här fransk språkmestar och sedan hoffmestare hos G. Donau saligh. wil wäl nu komma hijt, men wil haffwa större lön än de andra haffwa här tilz bekommit, wilket nu synnes ogiörligit, är och nu temmeligh åldrigh.»

Det »scriptum», som i början omtalas, finnes tyvärr ej kvar, wilket är skada, ty förmodligen var det av Lucidor och innehöll åtskilliga uppgifter till hans biografi. Av Rudbecks brev får man emellertid den överraskande uppgiften, att Lucidor »för ett år sedan», således på sommaren 1668, kommit tillbaka till Sverige »medh Comœdianterna, men öffwergifwit dem». Under åtminstone en del av sin utrikesvistelse har Lucidor således varit medlem av en eller flera vandrartrupper. Med dem har han troligen besökt England, Italien och Frankrike samt naturligtvis också Tyskland och Holland. Detta förklarar hans språkkunskap, och enligt min tro hava vi här ock förklaringen till hans pseudonym, ty Lucidor är ju ett skådespelarnamn i likhet med Rosidor o. d.

Men vilken var den trupp, som Lucidor vid sin ankomst till Sverige tillhörde? Närmast vill man gissa på Johann Baptistas¹, men denna kom till Sverige redan i juli 1666, således ej »för ett år sedan». Den andra truppen var den, som leddes av Johann Christofer Loner.² Den var här redan 1663, men kom tillbaka 1668, och det är därför möjligt, att Lucidor då följt med truppen. Därom veta vi emellertid intet, och plats är här således öppen för framtida upptäckter.

¹ Om Johann Baptistas trupp se E. F. KOSSMANN: *Nieuwe Bijdragen tot de Geschiedenes van het Nederlandsche Tooneel* (1915). Enligt detta arbete tyckes truppen förut ha varit stationär i Holland. Av skådespelarna ha hittills — utom Johann Baptistas fru och döttrar — blott två varit kända: Jillis Nozeman och Trial Parker. Till dem kan jag lägga ännu Johann Baptistas styvson Claudius La Moreus. (Norra Kämnersrättens protokoll för den 8 dec. 1668.)

² O. WIESELGREN i *Sveriges Teaterhistoriska Samfunds Årsskrift*, 1914, s. 52 f.